

„Za vrijeme najveće gužve u dva sata i u 14.00 sati, našao sam se i uskočio na nogostup i stepenicu krcata i skoro prepuna tramvaja i vozila br. 11 na liniji Črnomerec – Dubrava, vidjeh i zapazih jednog mladića, postarijeg dečka, prilično komičnog i ne baš malo smiješnog, mršav vrat, tanka šija, konopčić i špagica oko šešira i pokrivala za glavu. Nakon gužve i tiskanja reče i prozbori, glasom i tonom plačljivim i srceparajućim, da ga susjed i suputnik namjerno i hotimice podbada i gura“ , riječi su koje upečatljivo naglašavajući izgovara mimikom ih prateći, legendarni jedan od najvećih hrvatskih glumaca **Pero Kvrđić**

u kulturnoj predstavi

„Stilske vježbe“

koja je na kazališne daske postavljena i premijerno izvedena 19. siječnja 1968. godine u Teatru &TD u Zagrebu.

Pero Kvrđić, taj velikan prvenstveno kazališne, ali isto tako filmske i televizijske scene, umro je 23. prosinca .2020. godine u 94. godini života, ostvarivši u svojoj bogatoj karijeri više od 200 uloga, od onih iz djela klasika Držića i Shakespearea, do ostvarenja djela iz književnog opusa suvremenika Ranka Marinkovića i Miroslava Krležę. Za svoj je rad dobio čitav niz priznanja, kao i nagradu za životno djelo „Vladimir Nazor“.

Pero je Kvrđić rođen 4. ožujka 1927. godine u tadašnjim Srpskim Moravicama, koje danas nose ime Moravice. Kako su se mijenjale države kojima su pripadale, mijenjano je i ime tog nekada važnog željezničkog čvorišta, pa su se za vrijeme Austro-Ugarske zvale Komorske, a za vrijeme NDH Hrvatske. **Sam će Kvrđić kazati kako su Moravice za njegova života „promijenile pet i pol država“.**

Odrastajući na Željezničkoj stanici u Moravicama, gdje mu je otac držao restoran, dugo će mu čulima **odzvanjati huk vlaka i željezničkih tračnica i pratiti ga pogled oca kroz prozorčić vagona, kojega ustaše odvođe u smrt te ga više nikada neće vidjeti.** U partizane će otići 1943. godine i biti član glumačke družine, a s njima će ući i u

Trst

, gdje će po prvi put vidjeti što je pravo kazalište. Njegovu oduševljenju neće biti kraja, a kasnije kada o tome budu pričali i sam će se smijati kako su mogli gledati

operu „Carmen“

u Trstu sa puškama u rukama.

Nastranu svi veliki klasici svjetske i domaće književnosti po čijim je likovima Pero Kvrđić odigrao i ostvario maestralne uloge, ali **za nas koji smo došli u Zagreb studirati 70-tih Pero je Kvrđić prepoznatljiv i upamćen po „Stilskim vježbama“, najdugovječnijoj svjetskoj kazališnoj predstavi koju su 50 godina igrali u istoj glumačkoj postavi Lela Margitić i Pero Kvrđić.**

A kada su je postavljali na scenu Teatra &TD 1968. godine, za vrijeme sada već legendarnog **upravitelja Vjerana Zuppe koji je Teatar &TD uzdigao na vrh kazališne umjetnosti Hrvatske i Jugoslavije**

, nitko nije vjerovao u veći uspjeh, a kamo li u polustoljetnu dugovječnost predstave.

Kada smo sedamdesetih godina stigli u Zagreb, mi studenti iz doline Neretve od Ploča do Metkovića, u grad kojega većina od nas nije poznavala, ali ga je osjećala bliskim i svojim ponajviše zbog priča starijih studenata iz našeg kraja o životu u Zagrebu, mogućnostima i uzbuđenjima koja nas čekaju. Pored Špice na tadašnjem Trgu Republike, danas Trgu bana Jelačića, gdje se točno znalo koji su kvadrati rezervirani za nas iz Neretve, gdje se okupljaju Šibenčani, a gdje Sinjani ili Istrijani, pored odlazaka u kafiće i disco clubove, **jedno od kulturnih mjesta naših susreta je bio i šank Teatra &TD gdje je konobarario Mara iz Ploča, dok je Đona radio kao scenski radnik. Tako smo se silom prilika jednoga šanka zblížili sa kazalištem i kulturom, spoznavši kako kazališne predstave mogu biti privlačne i uzbudljive svojom nepredvidljivošću.**

To je vrijeme zlatnog doba kazališne umjetnosti u Hrvatskoj a i u Jugoslaviji, tako da sumnjam da će ikada više narodi bivše zajednice biti u stanju proizvesti i imati takvu kazališnu moć i produkciju kao tih 70-tih i 80-tih godina. Sjećam se da smo tada u novinama prvo otvarali stranice kulture, prepoznavajući po stilu kazališne kritičare prateći što se zbiva na daskama teatra. **„Stilske vježbe“ su nam bile gotovo mitska predstava, a Pero Kvrđić je bio junak našeg doba. Zato se žalostimo kada vidimo da u današnjim novinama više gotovo i nema kulturne rubrike, a i premijere su u kazalištima sve rjeđe.**

Sam će Pero Kvrđić kazati kako u djelu francuskog **književnika Raymonda Queneaua**, koje prevodi i adaptira

Tonko Maroević, a režira Tomislav Radić

, nema ni priče ni radnje. No do izražaja dolazi moć dijaloga dvoje vrsnih umjetnika, snaga riječi i uvjerljivost jezika, ali isto tako i predanost kazališnoj ulozi što je obilježavalo Peru Kvrđića.

Cijela se radnja zbiva oko jednog bizarnog događaja za vrijeme gužve u tramvaju br. 11, kako ga je na početku ovog teksta interpretirao Pero Kvrđić, kada u toj gužvi jedan stariji muškarac ugazi na nogu mlađeg. Ta jednostavna situacija biti će prepričana na dvadesetak različitih

načina, interpretirati će je više osoba drugačijih pogleda, te ljudi koji pripadaju razločitim društvenim skupinama.

Ovu predstavu upravo to impresivno umijeće interpretacije i dijaloga pretvara u vrhunski neponovljivi ugođaj u stilu burleske

. Jednostavnost scene koju čine stolić i dvije stolice, oronula školska tabla i stari radio aparat, omogućava da moć dijaloga još i više bude izražena.

Raskoš glumačkog umijeća Pere Kvrđića vidljiva je i iz činjenice da smo je svi pogledali više puta i da je svaki slijedeći put bio kao da je gledaš prvi put. Još nisam sreo nekoga tko je „Stilske vježbe“ pogledao samo jednom. Svaka je njena izvedba bila drugačija jer su ti sjajni umjetnici Lela Margitić i velikan kazališne scene Pero Kvrđić, dijaloge, interpretaciju i izričaj prilagođavali publici korespondirajući s njom .

Otišao je Pero Kvrđić, velikan koji je ispisao ponajbolje stranice hrvatske kazališne umjetnosti.

Ploče, 24. Prosinca 2020.

VEDRAN SRŠEN